

לחברי הסגל האקדמי שלום,

במהלך התקופה האחרונה הושמעו כנגד האוניברסיטה מספר טענות מתלהמות

בשאלת התביעה המשפטית שהגישו לוחמי חטיבת אלכסנדרוני כנגד תדי כ"ץ. חלק

מהטענות מבוססות על אי הבנה וחלקן על שיקול דעת מוטעה או אף הטעייה מכוונת.

כנגד האוניברסיטה הועלו שלוש טענות שונות: א. האוניברסיטה הייתה צריכה לקחת

אחריות דומה לזו של כ"ץ ולעמוד לצדו כנגד התביעה; ב. האוניברסיטה הייתה צריכה לגלות

את הסילופים בעבודה שגילה עורך הדין של לוחמי אלכסנדרוני; ג. חקירת מקרהו של כ"ץ

הייתה צריכה להיעשות ע"י האוניברסיטה. אני סבור ששתי הטענות הראשונות מופרכות

ומבוססות על העדר שיקול דעת נאות; הטענה השלישית היא נכונה בניסיונות מסוימות.

א. לגבי הטענה הראשונה, אמנם לאוניברסיטה יש אחריות מסוימת לגבי העבודה,

אך ללא ספק היא אינה שקולה כלל לאחריותו של כותב המחקר. האוניברסיטה אחראית

בעיקרו של דבר למתן הדרכה והנחייה מתאימה לגבי דרך כתיבת העבודה וביסוס הטיעונים

המועלים בה ולא לחינוך הכותב ליושר. אחריותו של כותב העבודה מקיפה הרבה יותר

וכוללת יישום נאות של מתודות המחקר ודבקות קפדנית בהצגת נתונים אמיתיים. אין ספק

שקו הגבול בין צורה לתוכן הוא לא ברור, אך אין גם ספק שאין לדרוש מהאוניברסיטה לוודא

שכותב העבודה לא סילף בזדון נתונים (כפי שנטען בבית המשפט).

ב. לגבי הטענה השנייה, מנחי העבודות יוצאים מתוך נקודת הנחה שהסטודנט הוא

לא שקרן שברצונו להוליר אותו שולל. כל מנחה מפעיל דרכי בקרה שונות כדי לוודא

שהנתונים אינם מפוברקים. ברור לכל שאין למנחה אפשרות לעבור מחדש על כל נתון ונתון.

בעבודה שלפנינו, למשל, למרות שהמנחה שמע חלק מהקלטות, הוא לא היה יכול לעבור על

כל עשרות שעות ההקלטה ולוודא שכל מה שהיה בקלטות הועבר במדויק לטקסט הכתוב.

אנו מכירים בהיסטוריה לא מעט מקרים של הונאה מדעית שהתגלו רק לאחר זמן רב וזאת

כאשר החלו להתעורר חשדות שונים שהביאו לבדיקה מיקרוסקופית של כל נתון ונתון. לשקר

תמיד אפשר; לתפוס את השקר לוקח לעיתים זמן.

ג. בהקשר לטענה השלישית, לאורך כל הפרשה האוניברסיטה סברה שראוי שחילוקי

דעות אקדמיים יתבררו במסגרות אקדמיות ולא בבתי משפט. לשם כך, כבר בקיץ הקודם

הציעה האוניברסיטה הקמת וועדת בדיקה בלתי תלויה לבירור אמיתות טענותיו של כ"ץ.

לצערנו הצעה זו לא התקבלה והעניין הובא לדיון משפטי. הטענה שהחקירה בדבר

טענותיהם של לוחמי אלכסנדרוני צריכה להיעשות באוניברסיטה ולא בבית המשפט היא

נכונה כל עוד מדובר בוויכוח אקדמי גרידא. מעשים פליליים הנעשים אגב כתיבת עבודה

אקדמית אינם שייכים לוויכוח אקדמי אלא לתחום המשמעותי והמשפטי. זיוף נתונים הוא

מעשה שכזה. הוויכוח כאן איננו על תיאוריה אקדמית זו או אחרת וגם לא על חופש אקדמי.

הוויכוח פשוט הרבה יותר: הוא נסוב על השאלה האם העבודה מכילה סילוף ראיות שיטתי או

לא. כך למשל העלה במשפט עורך הדין של אלכסנדרוני את האשמה הבאה. "כ"ץ, לדבריו,

מצטט באופן הבא את אבו פהמי המתואר על ידו כאחד מעדין המרכזיים: "הייתי עד לפשע

הזה. נרצחו כ- 95 איש. רשמתי את שמותיהם של אלו שמתו." עורך הדין טוען שמתמלול

הקלטת שהם עשו עולה טענה בדיוק הפוכה; אבו פהמי אומר בקלטת: "לא הרגו. אנחנו

מתאספים; אנחנו התאספנו, כל תושבי הכפר, אנחנו התאספנו במקום מרווח, לא הם לא

הרגו. חייל אחד ירה כמה כדורים למעלה לתקרה של הבית. בית גדול שעדיין נמצא על הים,

אבל לא ראינו שהרגו." לטענת עורך הדין, העבודה רצופה סילופים שכאלה. מבלי להיכנס

לשאלה האם טענה זו נכונה, ברור שאנו לא עוסקים כאן בוויכוח אקדמי, אלא בשאלה

שראויה להתברר בבירור משמעותי או משפטי.

לאחר מספר ימי דיון בבית המשפט הגיעו הצדדים להסכם הפשרה שבו חתם כ"ץ על

מכתב התנצלות שבו הודה כ"ץ כי "ברור לי מעל לכל ספק כי אין יסוד לטענה כי בוצע

בטנטורה הרג של אנשים, לאחר כניעת הכפר." שעות ספורות לאחר חתימת ההסכם חזר בו

כ"ץ מההסכם, אך בית המשפט דחה זאת ונתן להסכם תוקף של פסק דין. פסק דין זה מוכיח

את צדקת האוניברסיטה בסירובה לקחת אחריות דומה לזו של כ"ץ. אם אכן היה סילוף, הרי

האחריות המשפטית של המסלף והאחריות של זה שלא הצליח לגלות את הסילוף היא שונה

בתכלית השינוי.

מיד לאחר קבלת פסק הדין של בית המשפט המחוזי והודעת ההתנצלות של תדי כ"ץ, החלטתי על הקמת ועדת בדיקה בנושא. למחרת מתן פסק הדין הודעתי בראיון ל"קול ישראל" כי אנו מתכוונים לבדוק את פעולותינו הן בהקשר של העבודה הספציפית הזו והן בהקשר של הנהלים הכלליים שלנו. בהקשר של עבודה זו, נרצה לבדוק האם מדובר פה בטעויות אקראיות או סילוף שיטתי. בהקשר של הנהלים הכלליים, נבדוק האם יש צורך להכניס בהם שינויים מסוימים כדי למנוע הישנות תופעות שכאלו בעתיד. למרות שאין ביכולתנו למנוע באופן הרמטי זיופים, אנו צריכים לעשות ככל שביכולתנו כדי להתמודד עם תופעה זו שלמיטב ידיעתי היא שולית ביותר. אסור שחופש החקירה האקדמית ייפגע כתוצאה מעמידתנו התקיפה על יושרה אקדמית.

כאשר עורך דינו של כ"ץ הוציא הודעה בכתב לבית המשפט על כוונתו להגיש ערעור לבית המשפט העליון, החלטנו שמתוך כבוד לבית המשפט תוקפא עבודת הוועדה עד סיום ההליך המשפטי.

אין בכוונתי להיכנס לוויכוח עם כל האנשים שביקרו את האוניברסיטה מבלי לבדוק את העובדות. הגדיל לעשות מכולם קימרלינג במאמר בעיתון "הארץ" שיש בו עירוב של טיעונים בלתי מבוססים ובעיקר התעלמות מהבחנות משמעותיות בין דבר אחד למשנהו. לאחר שפרסם את כתב האשמתו כנגד האוניברסיטה קיבל לידי קימרלינג חלק מהתמלול שעשה עורך דינם של לוחמי אלכסנדרוני ובו מצויים אחדים מהסילופים שבהם מואשם כ"ץ. לאחר שקרא אותם כתב קימרלינג במכתב ברשת אלקטרונית שאם התמלול של עורך הדין נכון (תמלול זה הוגש כראיה בבית המשפט), הרי "נראה שמר כ"ץ ביצע סילוף והונאה משמעותיים". אך גם לנוכח דברים אלו מתעלם קימרלינג מההבדל בין וויכוח אקדמי וגילוי של זיוף ונמנע להודות בטעותו בדבר המטריה הבלתי מוגבלת שלדבריו האוניברסיטה חייבת לספק לכ"ץ. הטחת האשמות סרק כלפי עמיתים היא אמנם באופנה היום, אך ראוי שנוקיע תופעה זו המסכנת את עצם קיום המערכת האקדמית. אחריות ויושרה אקדמית לא צריכה להיות רק נחלת מוסד אקדמי, אלא בראש ובראשונה של חבר סגל; צר לי שקימרלינג לא גילה זאת.

ברצוני להדגיש שאין בדבריו אלו כדי לקבוע באם היה או לא היה זיוף בעבודתו של כ"ץ. הדבר נתון כרגע לביורר משפטי ואני בטוח שהצדק ייצא לאור. נראה לי, בכל אופן, שאוניברסיטת חיפה פעלה כראוי בוויכוח לגבי התהליך המשפטי. עמדות אלו היו: א. וויכוח אקדמי צריך להיות מוכרע בגופים אקדמיים ולא בבתי משפט; ב. טענות על זיופים שיטתיים בנתונים אינם בגדר וויכוח אקדמי והן צריכות להיות מוכרעות בגופים משמעותיים ושיפוטיים; ג. אחריות המסלף אינה שקולה כלל לאחריותו של המנחה שלא הצליח לגלות את הסילוף. קל מאד בוויכוח תקשורתי להתלהם ולהציג עמדות פופוליסטיות חסרות ביסוס. אני שמח שלא נגררנו לעמדות אלה ונקטנו בצעדים שקולים המתחייבים ממורכבות הנושא.

פרופסור אהרון בן-זאב
רקטור
אוניברסיטת חיפה